

renine v življenju in je pisano za življenje. In v tem je vrednost Kopalovih spisov, s tem visoko nadkriljujejo cele kopice sentimentalnih povesti, praznih zgodovinskih romanov in pretiranih modernih dušeslovnih vivisekcij. Spisi Kopalovi slikajo ljudi, kakršni so, ter kažejo, kar je pri njih dobrega in kar slabega. Kdor prečita kak Kopalov spis, ima pred seboj odlomek življenja, bodisi zavrt v obliko duhovitega podlistka ali žgoče satire ali poljudne povesti. Kritika očita njegovim spisom, da so prenačlo pisani in nekako površni; toda pomisliti je treba, da je Kopal časnikar, vikar in katehet in da si mora večkrat za svoje spise čas takorekoč ukrasti. Dozdaj je izšlo šest snopičev. V prvi povesti „Mojžiš“ spozna bravec mater, ki v trenutku najbridkeje zapuščenosti pozabi svoje dolžnosti, a potem, okrepčana s sv. vero, se odloči, da popravi svoj zločin. „Mojžiš“ je najboljša in najnežnejša povest Kopalova. V povestih o samomorivcih iz nesrečne ljubezni biča pisatelj kratkournost mladih ljudi, ki se lahkorniselno ženejo smrti v naročje.

Fr. Štingl.

Iz drugih književnosti.

Weltall und Menschheit. Naturwunder und Menschenwerke. — Geschichte der Erforschung der Natur und Verwertung der Naturkräfte. — Herausgegeben von Hans Krämer. Deutsches Verlagshaus Bong. Berlin, Leipzig. — Pod tem naslovom je začelo izhajati zopet „poljudno-znanstveno“ delo, namenjeno širjim slojem, iz katerega si naj ti ne črpajo samo pouka v prirodoslovju, ampak tudi svoje svetovno naziranje. To delo je uprav tipično za take vrste „poljudno znanost“. Opremljeno je z vso umetnostjo moderne tehnike, okrašeno z najlepšimi ilustracijami in se ponaša z obširnostjo tvarine, ki je za manj izobraženega čitatelja kar očarljiva. Vse trditve se izrekajo s tako gotovostjo, kot da bi bile že vzvišene nad vsakim dvomom. In vendar je v njih mnogo problematičnega, negotovega, da, celo od resne znanosti že zavrženega. Nikjer se plitvost modernega duha ne kaže bolj revno in vsiljivo, kakor tam, kjer začne mešati prirodoslovje z metafiziko in z verstvom, kjer izgreši razloček med dognano vednostno resnico in med izpremenljivo podmeno, ki ni nič drugega, kakor pripomoček nevednosti, s katerim se izkuša najti pot do morebitnih znanstvenih uspehov. Ali so darvinistiške teorije, vkolikor presegajo evolucijo pasem in izkušajo ustvariti splošen svetoven monistiški nazor, kaj

d drugega? Predrzo je, na tak temelj, ki je položen brez dokazov, postavljati ne le prirodnih ved, ampak sploh vse človeško mišljenje in življenje. Tu čitamo n. pr. razprave o postanku sveta. Gotovo ta tvarina ne spada v področje prirodoslovja, katero ima preiskovati le to, kar vidi in čuti, ter eksperimentirati s tem, kar more vpreči v žico ali obliti s kislino. Kakor ne more biti nastanek sveta in rojstvo življenja predmet fizikovemu eksperimentu, tako tudi presega nauk o tem meje njegove vede. In vendar čitamo tu, da se poročila o stvarjenju sveta obsojajo kot „pravljičice“. Brez dokaza se trdi, da so si „prirodni ljudje“ mislili materijo kot nekaj večnega in da so si „najbrže“ stvarjenje predstavljali samo tako, da so njihovi bogovi prasnovi dali drugo obliko. Medtem, ko govori o „praljudih“, da je tako njihovo mišljenje bilo „možno“, pa takoj v drugi vrsti iz te negotove premise izvaja že popolnoma gotovo trditev, da „isto velja tudi o najstarejših kulturnih narodih, ki se večinoma niso mogli ločiti od nazora, da je materija večna“. Seveda uči primerjajoče veroslovje ravno nasprotno, a dandanes smo prišli že tako daleč, da se vsaka trditev ali podmena sprejme brez dokaza, ako ima le značaj mogoče prirodoslovne hipoteze. Kako lahko mišljeno se obravnavajo najvažnejši problemi, dokazuje pač sledeči stavek o stvarjenju sveta: „Da tak nauk ni mogel nastati iz naivnega ljudskega duha, ampak je moral biti izmišljen od duhovnikov in modrijanov, to leži na dlani“. Torej tako trditev, katera dolži tisoče in tisoče najmodrejših ljudi vseh časov premišljene goljufije, tako trditev se nam upa podati pisatelj z glupo frazo, da mu to „leži na dlani!“ V velike težave bi bil prišel pisatelj, ako bi bil hotel naštevati nepristransko tudi vse, kar govori zoper to, kar „leži njemu na dlani“. Poročilo sv. pisma n. pr. kot najstarejši in najveljavnejši zgodovinski vir, izraža splošno prepričanje prvega človeštva o božjem stvarjenju sveta. S frivolnim izgovorom se zna pisatelj otresti takega ugovora, češ da je to poročilo nastalo šele po babilonski sužnosti.

S tem smo pač dovolj označili znanstveno vrednost tega dela, vkolikor sega v verstvo in v modroslovje. Prihodnji zvezki, ki bodo razpravljali o nastanku človeškega rodu, pa bodo učili naravnost živalsko naravo človeško. Dandanes, ko resna znanost, četudi tuintam s težkim srcem, opušča take nauke, izkuša jim podaljšati življenje takozvana „poljudna znanost“, ki bi se bolje zvala — površna znanost.

Dr. E. L.